

FULD POWER I NORDJYLLAND

Selvom de fleste samleband er gået i stå, og skorstenene ikke længere ryger så meget, er Aalborg en industriby helt ind i hjertet. Byen er rig på industriel bygningskultur, som kun få kan sammenligne sig med.

NORD KRAFT

”De skulle tage og rive det gamle skidt ned!

Det er så grimt at se på.” Taxa-chaufføren har afgivet sin dom, da vi fortæller, at det tidligere elværk, Nordkraft er formålet med vores besøg i Aalborg.

Skyerne varsler vand og vind og danner en perfekt kulisse til Aalborgs skyline af enorme siloer og fabriksbygninger. Limfjordens glitrende, grå-grønne toner snor sig rundt om den nordjyske hovedstad, som vi nærmer os havnen. Længere fremme ligger Nordkraft, som skal forvandles til et Limfjordens kulturmekka med plads til musik, kunst og idræt. Restaurationen af værket er allerede i fuld gang.

Kulturarv som strategi

Alle aalborgensere kan forholde sig til byens industrihistorie. Både på godt og ondt. De fleste har en bedstefar, en mor eller far, som har haft sit virke i industrien og levet et benhårdt liv med nedslidende fysisk arbejde. En hverdag, hvor ord som trivsel, arbejdsmiljø og kageordning endnu ikke var opfundet. På den anden side kan man spore en vis stolthed over industrihistorien:

”Historie og kulturarv anvendes aktivt i kommunens strategi. Det er vigtigt med en fornemmelse for den historiske kontinuitet, og det er ikke nok at fokusere på middelalderbyen. Industrikulturen er vigtig, fordi den er grundsten i byens og borgernes identitet. En identitet, som vi skal være stolte af”, siger Knud Tranholm, der er stadsarkitekt i Aalborg, og han uddyber:

”Blikket på bevaring er ved at ændre sig. Det handler ikke længere udelukkende om bindingsværk og stråtage. Her i Teknisk Forvaltning var det blandt andet udarbejdelsen af Kommuneatlasset, der fik vores øjne op for, at industrikulturens bygninger har værdi. Vi har derefter arbejdet på at få politikere og borgere engagerede, så de også kan se værdierne i de gamle fabrikker.”

Det var i sidste øjeblik, at industrikulturen kom på dagsordenen, for nedrivningen af dele af Nordkraft var allerede i gang. ”Derfor er de to kæmpemæssige skorstene væk i dag,” fortæller Henrik Thomsen, som er rådmand for skole- og kulturområdet og har fulgt projektet fra begyndelsen: ”Der skete et skred i planlægningen, og så blev det besluttet at bevare bygningerne til kulturelle formål i stedet for.”

Nedrivningen blev standset i 2004, blandt andet fordi det ville koste op imod 15 mio. kroner at jævne de enorme haller med jorden. En udgift, som i stedet, kunne anvendes i en konvertering og restaurering af bygningen.

Ingen shoppingcentre, tak!

Nordkraftgrunden er intet mindre end eksklusiv, som den ligger med udsigt til det grønne Nørresundby og Limfjordens maritime miljø. Og det ville have været nærliggende, hvis en privat developer med pengepungen i orden købte grunden for at opføre dyre ejerlejligheder eller et nyt shoppingcenter – og samtidigt spækkede penge i den slunkne kommunekasse. I første omgang hyrede kommunen et privat holdingselskab til at lægge en strategi for udviklingen af Nordkraft. Selskabet lagde vægt på indkøbsmuligheder og boliger og skitserede et forslag, som ikke tog udgangspunkt i bygningens bærende bevaringsværdier. Nordkraft kunne med andre ord nemt være endt som dyr byggegrund for eksklusive lejlighedsdomiciler med fjordudsigt.

”Holdingselskabet havde lavet et udkast med butikker og boliger. Men vi var ikke interesseret i endnu et indkøbscenter eller ubetalelige lejligheder. For os var det væsentlige en strategi, som kunne skabe kultur- og fritidstilbud for borgerne med respekt for bygningerne. For at skabe en velfungerende by er det vigtigt med en balance i tilbudene, ellers opstår der skævrivning, som man har set det med den ensidige satsning på erhvervsbyggeri på Kalvebod Brygge i København,” siger Knud Tranholm og

understreger, at Nordkraft ikke må blive et privat investeringsprojekt, som udvikler sig hen over hovedet på borgerne. Projektet er først og fremmest til for nutidens og fremtidens aalborgensere.

Til spørgsmålet om hvorvidt det er økonomisk rentabelt for kommunen at holde fast i de værdifulde grunde, svarer Knud Tranholm, at det ikke er nok med en holdning om, at det er godt at bevare. Man må også være købmand. Flere lokale organisationer forlader nu bygninger rundt om i byen for at flytte ind i Nordkraft. De bygninger kan udbydes til salg eller lejes ud til andre. Bundlinjen er vigtig i det spil.

Inspireret af Ruhr

I stedet for at løbe med den bold, som holdingselskabet havde givet op, valgte kommunen at udskrive en konkurrence, hvor kendte tegnestuer som schmidt hammer lassen og Gehl Architects deltog. Men det blev den århusbase-rede tegnestue Cubo med arkitekt Lars Juel Thiis bag roret, som løb med sejren. Begrundelsen var blandt andet, at arkitekterne havde læst bygningen og skabt et projekt med kærlighed til værket, rå, autentiske udtryk.

En sådan kærlighed kommer ikke af sig selv. Både Knud Tranholm og Lars Juel Thiis siger, at

den endelige beslutning om at bevare det gamle el-kraftværk kom efter en studietur til Ruhr-distriktet i Tyskland, hvor både embedsmænd og politikere deltog. Det kan være svært at se mulighederne i en tom, rå og forfalden industribygning uden at have noget at sammenligne med. I Ruhr har man med held formået at anvende siloer, fabriksbygninger og lagerhaller til kulturelle og rekreative formål.

Folkeligt projekt

”Nordkraft er et folkeligt projekt”, siger Lars Juel Thiis fra Cubo, som møder os på én af Aalborgs nye, lækre caféer. ”Et folkeligt projekt fordi Aalborg er en idrætsby, og fordi mange studerende og unge mennesker vil benytte sig af musiktilbud og teateroplevelser.

Nordkraft-projektet indgår i en helhedsplan for Aalborg Havn, som skal forbinde havneområdet og byen. Det sker i samarbejde mellem Aalborg kommune og flere kultur- og idrætsorganisationer. Hele projektet forløber i tre faser, hvoraf den første forventes færdig i slutningen af 2007. En del af planen omfatter et nyt musikhus tegnet af det verdenskendte arkitektfirma COOP Himmelb(l)au, hvis masterplan for området netop er blevet præsenteret. ’Musikens Hus’ skal indgå i sammenhæng med Nord-

kraft via et kulturelt torv, der kan favne både den brede og den smallere kultur. Byen har både brug for idrætsstilbud til den brede befolkning og et musikhus, der med store opsætninger kun vil henvende sig til en del af byens borgere.

Nordens Covent Garden

Caféen vi sidder på ligger klos op og ned ad Nordkraft og er vidnesbyrd om en udvikling, der er til at tage og føle på. Transformation fra et rå, funktionelt industriområde med listige værtshuse, pulsende skorstene og bankende stål til eksklusivt havneområde med musikhus, gastronomisk institut og Utzon-center. Drømmen er Nordens Covent Garden med liv, små butikker og cafémiljøer.

Lars Juel Thiis er opvokset i Aalborg, og vi taler om hans tilknytning til byen, imens vi kigger ud på den gigantiske bygning, som i mange år var hovedkilden til el-kraft i aalborgensiske hjem. Lars Juel Thiis har både begejstring og respekt i stemmen, imens han fortæller om sit engagement i byggeriet:

”Selvom det måske ikke er til at se det, er der ikke noget, der er tilfældigt ved Nordkraftbygningerne. Alle elementer har haft en funktion, og der er ikke noget, der er overflødigt,” siger han og peger op på bygningens ydre facade.

Industri i fokus

2007 er Industrikulturens År. Året igennem byder landets museer, arkiver, virksomheder, uddannelsesinstitutioner og andre, der har lyst til at være med, på en række forskellige aktiviteter med fokus på vores kulturarv fra industrisamfundet. På programmet er bl.a. en lang række udstillinger, foredrag, byvandring, koncerter og events. www.ik07.dk.

Også Kulturarvsstyrelsens årlige arrangement Bygningskulturens Dag fokuserede i år på industrikulturen med et hæfte om industrikultur, som er skrevet af Thomas Birket-Smith. Hæftet er gratis og kan så længe lager haves rekvireres i Bygningskultur Danmarks netboghandel, hvor også bogen FABRIK kan købes. www.bygningskulturbutikken.dk

For de bygninger er opført i 1930erne, 1950erne og 1970erne har de tilsammen et sammensat udtryk af forskellige stilarter fra forskellige tider. Trods den tydelige vægt på funktion, er detaljerne mange og fine. Gelændere, døre, vinduer og håndtag er bevidst formgivet. De bidrager i al deres enkelhed til at give komplekset en høj kvalitet, som understreges af de gedigne materialer, der er brugt overalt. Murværket er solidt, her er kraftige granitfliser på gulvene, og de bornholmske tegl-klinker er af bedste kvalitet.

Lars Juel Thiis viser rundt i de imponerende haller. Den gamle kedelhal bliver Nordkrafts nye ’opholdsstue’, hvor hovedindgangen sammen med restauranter og butikker har plads til at introducere den mangfoldighed af aktiviteter som bygningen tilbyder. I den tidligere turbinehal skal der være koncertsal i stuen, for spillestedet Skråen. Ovenpå får DGI en multisal til idrætsfaciliteter, som kommer til at spænde gennem hele bygningen til den enorme kedelbygning, der har karakteristiske vinduer i skaktermønster. Nedenunder bliver der teaterscene. Et væld af funktioner, som det kan være svært at forestille sig i de færdige rammer. Lars Juel Thiis bekræfter da også, at det er lidt af en kabale, som skal gå op.

Som en katedral

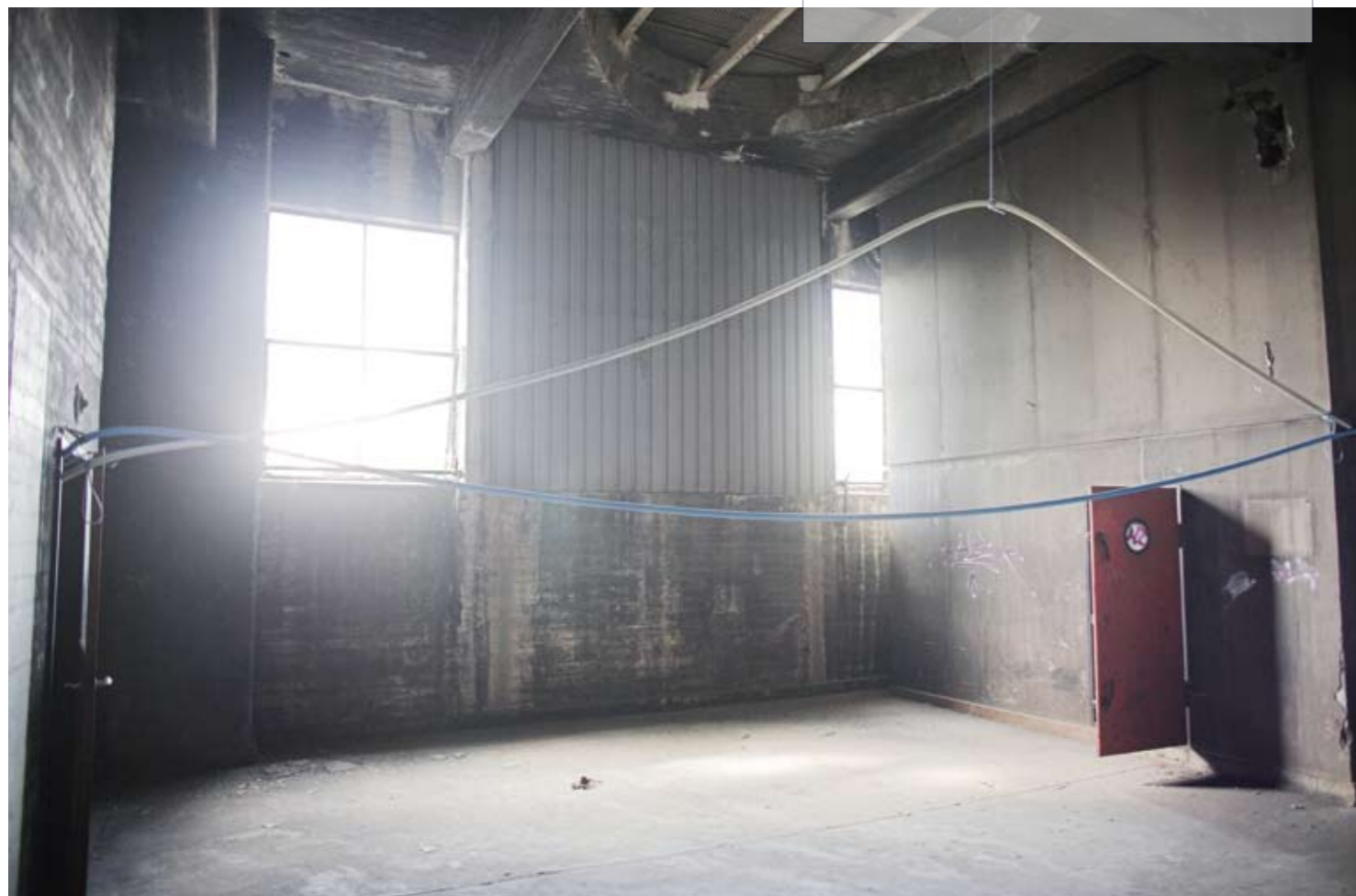
Thiis ærgres sig over, at de to store skorstene nåede at blive fjernet. De var et vartegn for bygningen. Siden har man – med tvivlsomt resultat – forsøgt at genskabe illusionen af de høje skorstene ved hjælp af lys. Også inventaret er uerstatteligt. Når først det er væk, er det væk:

“Vi ville gerne have bevaret det store turbinhjul, som fortalte en historie om stedet og også var af høj æstetisk værdi. Men da rydningen af huset var færdig, og håndværkerne skulle rykke ind, var der stort set kun skallen tilbage. Det er en skam,” siger Lars Juel Thiis og fortsætter: “Er vi i tvivl, bevarer vi. På den måde tager vi ikke forhastede beslutninger og fjerner noget, som ikke kan erstattes. Vi sætter en stor ære i at bevare så mange spor og lag i bygningen som muligt. Desværre må vi nogle gange erstatte de oprindelige materialer. For eksempel er der et rum med et unikt gulv lavet af træklodser. Men det er så forurenet af kemikalier, at gulvet har rejst sig som små bakker.”

Også mange vinduer er i for dårlig stand og kan ikke bevares. Til gengæld kan man opleve det særlige lysindfald gennem de store hallers matte ruder. De højtstående vinduers bløde lys skaber en kontrast til de rå vægge. Stemningen føles ophøjet i kæmpehallerne. Som at stå alene i en katedral med dimensioner, der er så store, at man kommer til at mangle ord. Få bygninger opføres i dag med en sådan overflod af plads og rum.

Nogle elementer bevares, selvom de ikke længere har en funktion, for eksempel de gamle, kæmpemæssige kultragte i kedelhallen, der en vigtig del af bygningens identitet. Som de hænger ned fra loftet, ligner de næsten tilstræbte arkitektoniske kunstværker. Det samme gælder de gamle slidsker i gulvet, som fører ned til bygningens nederste niveau. Slidskerne blev engang anvendt til slaggerbrønde, som førte affaldet fra gulvene og videre ud i havnen. Nu overdækkes nogle af dem med glasgulv, så man stadig kan se, at de er der og aflæse et lille stykke industrihistorie.

Røde døre skulle oprindeligt gøre vejen ind og ud tydelig. I dag bruges effekten også i ny arkitektur.

Nerven må ikke dræbes

Når man arbejder med industribygninger, må resultatet ikke blive for pænt. For går man for hårdt til værks i restaureringen, risikerer man at dræbe nerven; bygningens sjæl. Derfor har Lars Juel Thiis og Cubo valgt at lade samtlige mure fremstå så rå som muligt. De er blevet afrenset og står nu helt nøgternt med afskalninger, graffiti og malerpletter, men har fået overfladebehandling, så de ikke smitter af eller drysser. De forskellige lag vidner om noget, der en gang var. Lars Juel Thiis griner og siger, at det er et held, at politikerne var på studietur i Ruhr. Ellers var de aldrig gået med til ideen om de rå overflader.

Men det er ikke så ligetil at finde balancen mellem respektfuld restaurering, der tager udgangspunkt i bygningernes oprindelige udtryk og en totalrenovering med et poleret og lidt for nydeligt resultat. Meget afhænger af helt praktiske og lovmæssige forhold som for eksempel isolering.

Industrikulturens lære

I New York har man længe benyttet sig af industriarkitekturens gunstige rammer: eksklusive lofts og junk spaces udlejes til himmelhøje priser i kunstnerkvarterer som Chelsea og Williamsburg. Den gamle højbane i Meatpacking District skal omdannes til svævende park, en ny superattraktion som står færdig i 2008. I Europa ses tendensen især i Berlin. Men flere og flere steder får byplanlæggerne øje for den industrielle arv. Og efterhånden gør borgerne det også. I Birmingham fungerer en 100 år gammel fabrik for dessertsauce i dag som base for flere hundrede kunstnere, små kreative virksomheder, hoteldrift og kontorer. Industrikultur appellerer til den kreative klasse, som alle byer slås om at tiltrække. For de store rum, og rå, upolerede rammer er ladet med betydninger og signalerer overskud, fremdrift og metropol. Industri er cool.

Men det er også vigtigt at huske, at den industrielle arkitektur har været af stor betydning for senere arkitekturstrømninger. Industriarkitektur og funktionalisme lagde vægt på funktion og var inspireret af teknik og maskiner. Også meget nutidig arkitektur er inspireret af formsproget og farvekoderne fra industriarkitekturen, eksempelvis når det gælder neutrale vægge, der brydes af stærke farver på døre og porte. Den effekt havde i industrien det praktiske formål at gøre vejen ind og ud tydelig. I dag er den et arkitektonisk element.

Men ét er, hvad kunstnere, arkitekter og den kreative klasse synes. Skal menigmand for alvor få øje på industrikulturens kvaliteter, kræver det en indsats.

“Det er vigtigt at vi som kommune ‘opdrager’ på borgerne: Det skal ind i bevidstheden, at industrikultur er en vigtig del af vores fortælling. Det handler derfor om at skabe et tilhørsforhold til industribygningerne. Men det sker ikke af sig selv. Det kræver en målrettet strategi og konkrete projekter. Og hvis vi ikke er opmærksomme på det, risikerer vi at miste vigtige og betydningsfulde elementer i vores kulturarv,” siger Thomas Birket-Smith, som er arkitekt i Aalborgs Teknisk Forvaltning. Han brænder for industriens bygningskultur og var som privatmand med i en gruppe, der i samarbejde med Akademisk Arkitektforenings lokalafdeling i Aalborg, åbnede udstillingen FABRIK på Nordjyllands Kunstmuseum, der netop handler om Aalborgs industrikultur. Bogen af samme navn udkom samtidigt.

Vi bor ved syrebeholderen

Ikke langt fra Nordkraft ligger foderfabrikken DLG's markante fabriksbygninger, som sammen med spritfabrikken og Portland, næsten udgør et varemærke for den nordjyske hovedstad. Thomas Birket-Smith påpeger, at de gamle siloer, udgør et unikt miljø, der bør bevares. Det samme gælder den aalborgensiske eternitfabrik, som er ved at blive revet ned, mens vi taler. For to år siden var Birket-Smith forbi i embeds medfør for at udpege en række elementer, der bør bevares. Det gælder om at se mulighederne i de gamle bygninger, før man fjerner dem.

Man kan selvfølgelig ikke bevare alting, men man bør tage kvalificeret stilling. For med lidt fantasi kan meget genbruges og bidrage med noget unikt. Thomas Birket-Smith nævner en gammel syrebeholder fra den nedlagte fabrik, Kemira. Den kugleformede beholder kan give identitet til områdets planlagte boliger og fungere som et kunstværk. “Vi bor lige ved syrebeholderen”, vil kommende beboere måske sige.

Også Lars Juel Thiis ser store kvaliteter i de gamle bygninger på havnen: “DLG's bygninger

er nogle af de mest interessante på hele havnefronten. Når man står mellem dem, er det som at befinde sig på Lower Manhattan blandt skyskraberne.” Komplet med en dansk udgave af New Yorks Flat Iron Building og jernbanespor, der sammen med siloerne rammer området ind.

Kommunen har en pligt, når det gælder bevaring, for herfra styres slagets gang. Sat på spidsen kan man sige, at dårlig planlægning og forhastede strategier betyder mistet bygningskultur. Når det gælder industrikulturen, er de bærende bevaringsværdier for de fleste ofte ikke så indlysende som på et bindingsværkshus. Industrikulturens bygninger er tæt på os i tid, og man skal vænne sig til at tænke på dem som kulturarv. På samme måde har det taget tid at acceptere både historicismens og funktionalismens bygninger. Men industribygningerne har potentiale, både som kulturarv og i praktisk forstand.

Det handler om et mentalt skifte, understreger både Knud Tranholm og Thomas Birket-Smith, og ruster sig til at overvise vores taxa-chauffør og de andre, der tænker som ham.

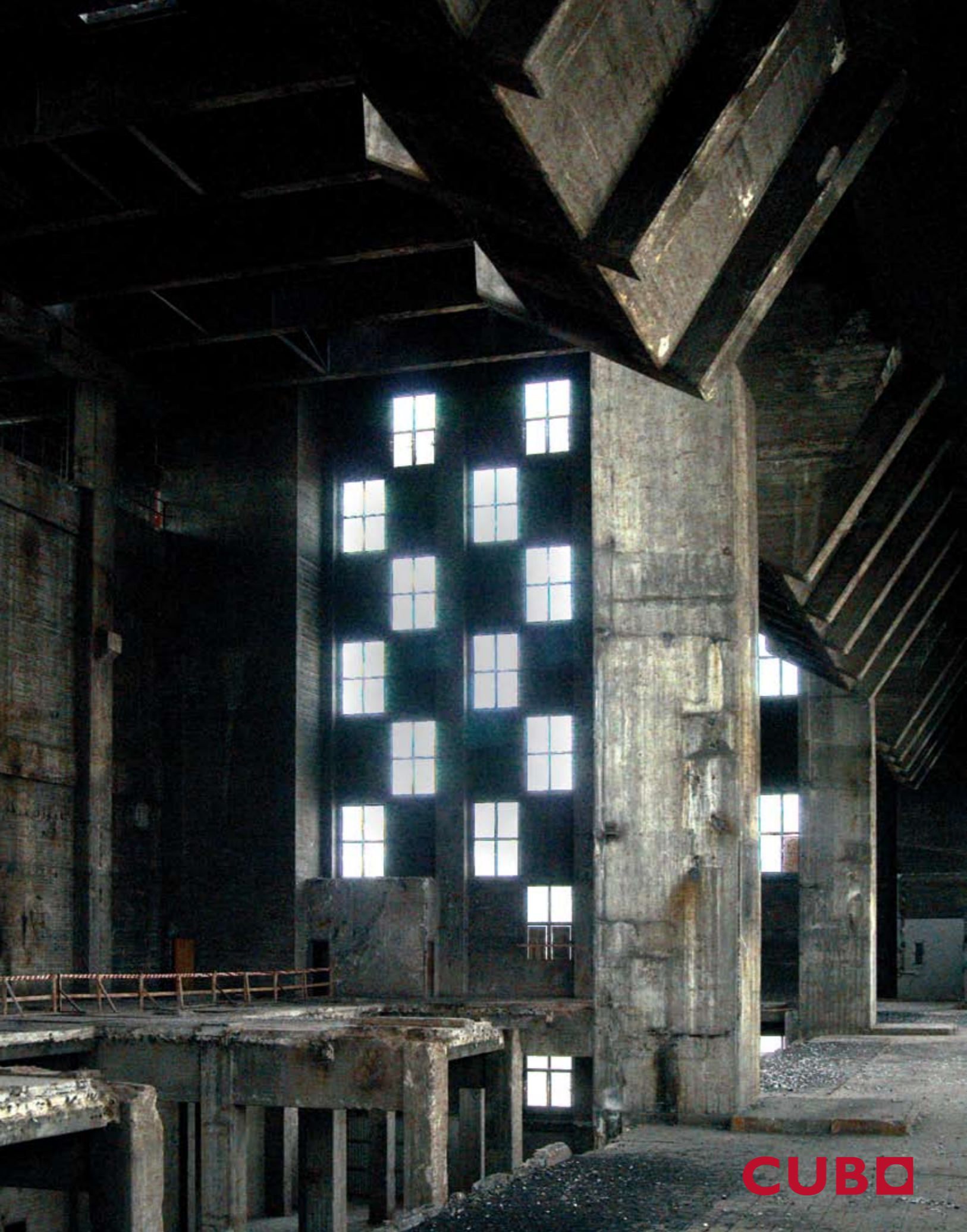

Studietur for kommuner til Glasgow

Flere kommuner har set potentialet i den lokale kulturarv. Mange byer har som Aalborg givet nyt liv til kulturmiljøer, lokal historie og funktionstømte bygninger. Det kan skabe lokal udvikling, identitet og tilknytning – og samtidigt bidrage til at give området en unik profil. Fra onsdag den 31. oktober til fredag den 2. november er Bygningskultur Danmark vært for en studietur til Glasgow. Studieturen er for medarbejdere i kommuner, der arbejder med udvikling, planlægning og kulturarv. Kontakt slb@bygningkultur.dk

Fra udslidt industri til europæisk kulturby

Frem til 1970'erne har Glasgow været plaget af massearbejdsløshed, høj kriminalitet og udslidte industrielle bygninger. Men gennem de seneste 10 år har byen gennemgået store forandringer med investeringer i byudvikling, kunst, kultur og konvertering af bygninger og områder. I dag er Glasgow kosmopolitisk storby. I 1990 blev byen udpeget til europæisk kulturby og fik endnu et skub, da den i 1999 blev kåret til Storbritanniens arkitektur- og designby.

BØGER

Alle bøgerne kan købes på
www.bygningskulturbutikken.dk

Nyt syn på fortiden

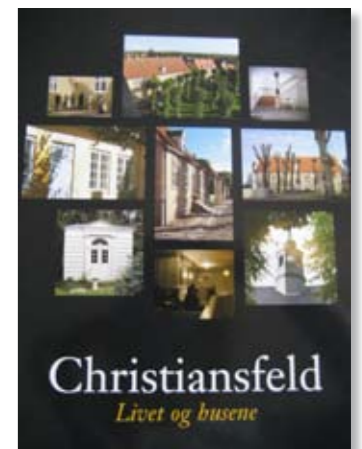
Der findes en tredje vej mellem at konservere og fjerne kulturarv, skriver Ellen Braae og Maria Fabricius Hansen i den aktuelle og debatskabende antologi Fortiden – for tiden. Bogens redaktører argumenterer for, at vi bør se på fortiden med nye øjne. Artiklerne gør op med idéen om, at historiske levn enten skal på museum eller slettes fra den kollektive hukommelse. Bidrag fra blandt andre Bjørn Nørgaard, Johannes Exner og Charlotte Engberg.

Fortiden – for tiden. Redigeret af Ellen Braae og Maria Fabricius Hansen. Arkitektskolen i Århus, 2007. ISBN 87-90979-20-1. 236 sider, **Kr. 260,-**

Kulturarv par excellence

Christiansfeld blev grundlagt i 1772 af den herrnhutiske brødre menighed med rødder tilbage i Reformationens opgør med Paven. Herrnhutterne ønskede at skabe en by med en plan, hvor menigheden åndeligt og arbejdsmæssigt kunne leve med Gud. Resultatet blev den lille jyske by, som i dag opfattes som bevaringsværdig kultur på internationalt plan.

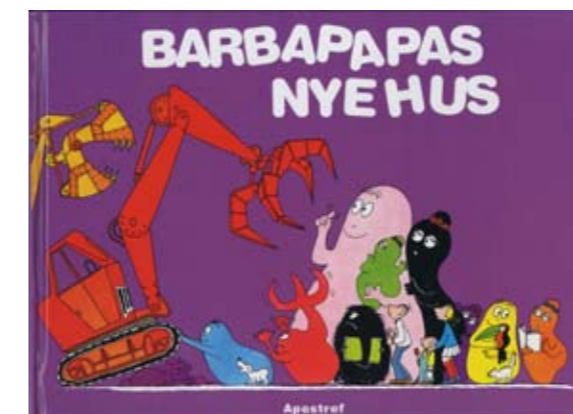

Christiansfeld. Livet og busene. Af Jørgen Bøytler og Jørgen Toft Jessen, Det Danske Idéselskab, 2005. ISBN 87-986728-8-6. 199 sider. **Kr. 298,-**

Mageløse herregårde

Museumsinspektør Niels Peter Stilling har registreret, beskrevet og fotograferet en stor del af de danske herregårde. I bogen Danske herregårde – arkitektur, historie og landskab, har han samlet de mest betydningsfulde. En prægtig rejse fra vikingetidens borganlæg til Renæssancen.

Danske herregårde – arkitektur, historie og landskab. Af Niels Peter Stilling. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S, 1999. ISBN: 87-17-06845-2. 328 sider. **Kr. 499,-**

Barbapapa truet af gravemaskiner

Bøgerne om den elskelige Barbapapa-familie har haft sin faste plads på reolen i manges et børneværelse siden 1972. I "Barbapapas nye hus" er pladsen blevet for trang, men venen Albert ved, hvor der er et gammelt hus, som familien flytter ind i. Men en dag kommer der gravemaskiner i gaden, som vil rive de gamle huse ned. Barbapapa og hans familie må flytte ind i nogle moderne højhuse i stedet. Men de har det ikke godt i deres nye lejlighed og beslutter sig for at bygge et nyt hus langt ude på landet. Men en dag kommer gravemaskinerne igen. Kan Barba-familien beholde deres hus? Fra tre år

Barbapapas nye hus. Af Tison/Taylor. Forlaget Apostrof, 2005. ISBN 87-591-0579-8. 36 sider. **Kr. 87,-**